

Nova crisi econòmica per al tercer món comunista

Efectes secundaris

Acostumats durant anys a viure del compte soviètic, els països satèl·lits de Moscou han escoltat horroritzats el nou missatge de Moscou, "camarades, no tenim un clau".

En-els més luxosos hotels de París, Washington i Londres els experts occidentals enraonen en innumerables conferències sobre els possibles efectes a llarg termini de la davallada del comunisme i de l'ascens de la democràcia d'estil occidental arreu del món. Assaborint els conyac en acabar els àpats, aquests autodenominats especialistes mediten sobre les conseqüències de la *perestroika* de Mikhaïl Gorbtxov. Mentrestant, ben lluny d'allí i en llocs molt més exòtics, com ara Damasc o Addis Abeba, els líders del Tercer Món comunista ja saben la resposta. L'èxit de les reformes de Gorbtxov garanteix la ruïna econòmica i la probable caiguda dels estats marxista-leninistes de tot el món. Aquests estats satèl·lits de l'URSS han vist que els efectes de la *glasnost* i el nou pensament socialista reconverteixen els seus aliats socialistes d'Europa oriental en països quasi capitalistes amb lliure mercat. "Feu diners, no la guerra" sembla ser el lema dels 90 i, amb tota seguretat, els diners són l'arrel de tots els seus problemes.

En la guerra freda entre Moscou i Washington, la majoria dels països del tercer món hi eren considerats poc menys que peons: ser membre de l'òrbita soviètica té els seus privilegis. Durant dècades, el suport militar, econòmic i polític arribava fàcilment a les nacions que seguien la línia marxista-leninista. Ara, mentre el món desenvolupat espera amb il·lusió, i amb el talonari de xecs en la mà, els efectes dels recents canvis de l'Europa oriental, els països soviètics tercermundistes veuen caure els seus interessos per sota la línia de flotació internacional.

Mentre molt països —Cuba, en especial— demostren poc entusiasme per la *perestroika* de Gorbtxov, molt més preocupant és per a molts satèl·lits soviètics el nou *pensament* que està reformant la política exterior de Moscou. El recent acos-

tament entre les dues superpotències ha frenat l'anterior apetit insaciable de conflictes regionals i el suport a inestables governs per tal d'aconseguir algun efímer avantatge geopolític.

Moscou, en un lamentable estat econòmic, observa amb un cert desencís l'estratègia que tots els anys gasta més de 6 bilions de pessetes al Tercer Món a canvi d'un dividend escàs o invisible: mantenir-hi flamejant la bandera comunista. Dos terços d'aquesta ajuda directa es paga en forma d'equipament militar, equipament que és desaprofitat o reexportat amb ràpids beneficis. I l'altre terç, en forma d'assistència econòmica, és malgastat en indústries estatals no productives i en el confort físic dels lleials al partit. Moscou és partidari d'una retallada immediata de les despeses militars i al mateix temps exhorta els seus aliats perquè introdueixen la *perestroika* i la *glasnost* als seus mateixos països. Per als estats satèl·lits tercermundistes això significa un progressiu ressecament de la crucial ajuda econòmica i militar, i un canvi essencial en la seua actitud.

Els efectes del retrocés econòmic soviètic es poden veure als cinc continents, des del golf de Mèxic fins a la Mar de Xina. En les Amèriques, la victòria de Violeta Chamorro en les eleccions nicaragüenques cancel·là la necessitat de continuar donant suport al règim sandinista de Managua. Utilitzat pels soviètics com un conducte secundari per a l'assistència militar al grup marxista de tot Amèrica Central, la utilitat de Nicaragua desapareixia amb l'entrada en escena del govern pro-america de Chamorro. Per tant, la presència soviètica en tota la zona atlàntica només compta amb Cuba. A partir de les diferències polítiques entre Gorbtxov i Fidel Castro (qui el passat octubre declarava que "la *perestroika* és contrària als principis del marxisme-leninisme"), Moscou sembla determinada a mantenir la presència i la influència en la regió a

un cost molt elevat. L'ajuda directa a l'Havana es calcula aproximadament en mig bilió de pessetes a l'any, sobre una base per càpita idèntica al suport que els EUA donen a Israel. Els soviètics compren sucre cubà a un preu quatre vegades superior al valor real del mercat i venen al govern de Castro petroli soviètic barat, de manera que els cubans poden revendre'l a preus de mercat i quedar-se'n la diferència. El suport de Moscou serà posat a prova per la decisió europea de retenir l'ajuda econòmica a causa de la recent crisi de l'ambaixada entre Espanya i el govern de Fidel. La veracitat del rumor que Bush es nega a concedir cap tipus d'ajuda a l'URSS fins que hi haja eleccions lliures a Cuba pot ser confirmada per qualsevol canvi que hi haja en l'ajuda de Moscou a Fidel. Mentrestant, les columnes d'opinió de *Pravda* han denunciat repetidament el govern de Castro, però, avui dia, és difícil dir si aquesta és la política del govern soviètic o simplement l'opinió del columnista.

Àfrica, durant molt de temps una de les zones més calentes entre Washington i Moscou, ja ha vist els efectes de la reducció de la tensió entre les dues superpotències de la regió. Etiòpia, una de les troyques dels estats africans marxistes, junt amb Angola i Moçambic, que han estat més a prop del bloc oriental, ha tingut molt poca sort amb la seua política marxista-leninista.

A l'octubre de 1988, Moscou advertia els funcionaris d'Addis Abeba que l'ajuda del pla quinquennal es veuria fortament reduïda a l'hora de renovar-lo l'any que ve. Des d'aquell moment, tots els soldats cubans que hi eren destinats han tornat a l'atur de l'Havana, com també se n'han anat la majoria de consellers militars i per al desenvolupament russos. La caiguda al novembre del mur de Berlín ha provocat també el desmembrament dels serveis d'intel·ligència, i els funcionaris de l'Alemanya oriental també han estat forçats a tornar a casa. La reducció de les ajudes arriba en un mal moment per al govern d'Etiòpia, perquè la lluita contra els rebels d'Eritrea continua al nord-oest del país. Mentre els soviètics es retiren, alguns estats àrabs han incrementat l'ajuda a Eritea que, així, ha pogut consolidar les seues posicions. A la recerca d'un nou patró, el president Mengistu restableix les relacions diplomàtiques amb Israel, després d'un lapse de setze anys. Així demostra que és certa la teoria "l'enemic del meu enemic és el meu amic". Israel entrena oficials etiòps o proporciona ar-

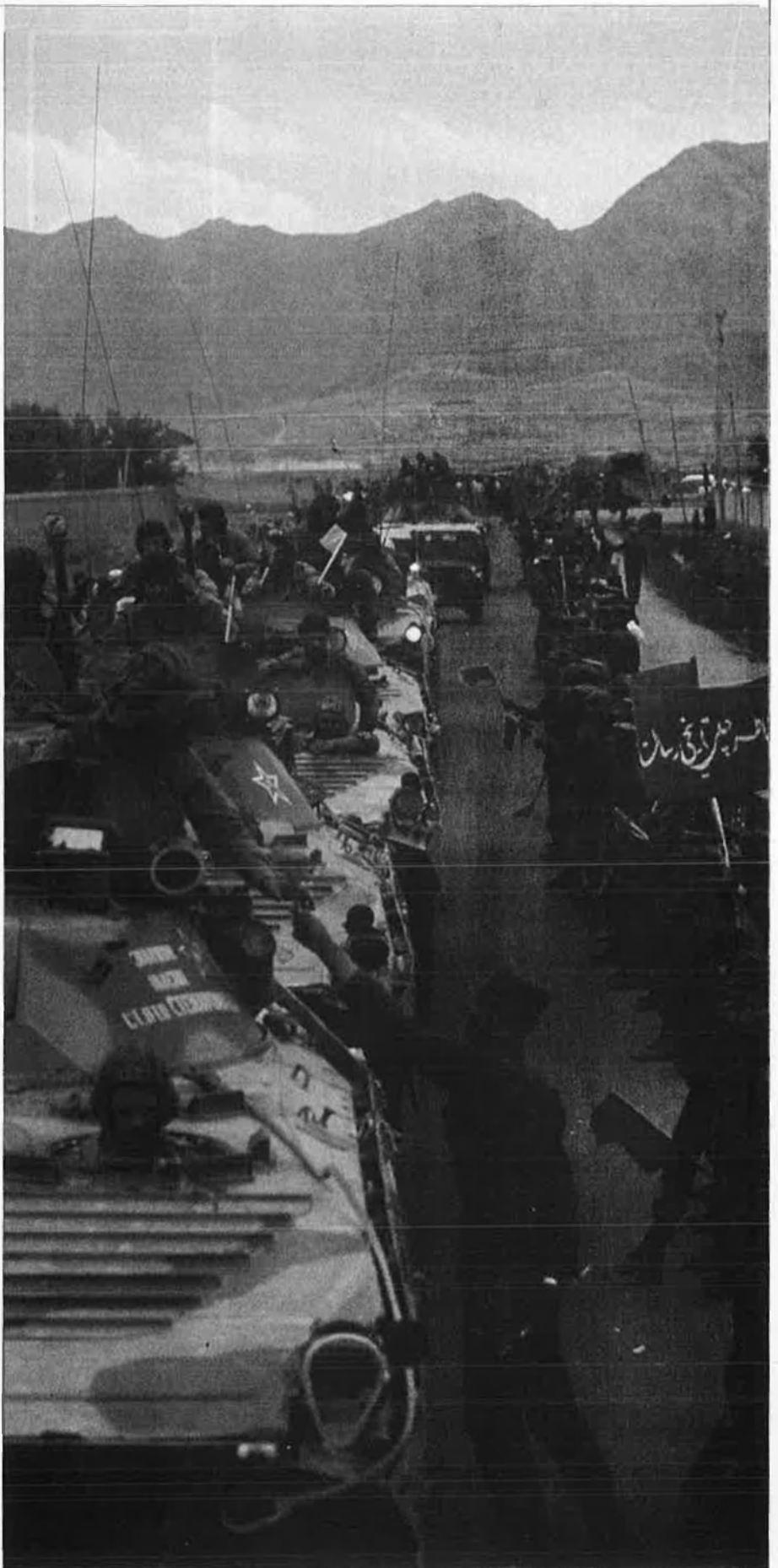
mes al govern assetjat.

En la veïna Moçambic, el govern de Joaquim Chissano ha demostrat ser més pragmàtic que el govern d'Etiòpia. A començament d'any el govern reconegué que l'arribada de la *perestroika* a la Unió Soviètica era auguri de males notícies i, per tant, instigà un ràpid canvi en l'anteriorment afiançada política marxista-leninista. El partit ha passat de ser "l'avantguarda de l'aliança dels obrers i camperols" al "partit de tot el poble de Moçambic". El canvi d'opinió de Chissano ha estat ben oportú perquè Moscou ja ha anunciat la imminent eixida de tots els consellers tècnics soviètics a final de 1990. L'èxode d'aquests consellers en altres països del bloc de l'Est com Bulgària i Txecoslovàquia ja ha començat.

Mentre el president Hafez Assad somnia una igualtat militar amb Israel, Moscou s'ha mostrat massa desitjosa d'ajudar Síria. Aquesta ajuda ha significat que durant anys Moscou proporcionara a Damasc avions de combat, bombarders d'atac, tota classe de míssils, tancs i artilleria. Ara, per raons econòmiques i diplomàtiques, Moscou tracta de reduir aquesta imatge de venedor de guerra en la regió de l'oest Mitjà. El passat novembre l'ambaixador de Moscou informava Síria que haurien d'abandonar el somni d'igualtat militar i confiar en una raonable capacitat de defensa. I sense fer referència directament a l'actual quantitat d'ajuda soviètica a Damasc és evident que el deute de Síria (1,5 bilions de pessetes) amb Moscou té poques o cap possibilitat de ser tomat. La reducció de l'ajuda soviètica aïllarà Síria, que passarà a ser un país pària entre els estats àrabs a causa de la seua ajuda a Iran durant la guerra amb Iraq.

EL VEÍ PERILLÓS

Afganistan és l'únic país satèl·lit que comparteix frontera amb la Unió Soviètica i, per tant, és l'únic que podria significar un problema de seguretat directe. Aquest temor soviètic explica el continu patronatge de Moscou sobre el règim de Najibulah, a pesar de la retirada de les tropes soviètiques fa ara un any. Moscou tem la possible fundació d'un estat islàmic fonamentalista que podria crear greus problemes a l'Àsia soviètica i, per tant, no ha fet encara cap moviment per a reduir els 3.000 milions de pessetes d'ajuda militar i econòmica anual. El president Hajibillah ha discutit les reformes de Gorbtxov però ell mateix n'ha mamprés.

A l'esquerra, retirada de les tropes soviètiques d'Afganistan. A la dreta, contingent de tropes nicaragüenques.

Tanmateix, la seua oferta a les comunitats autònomes de diverses tribus afganes no ha obtingut el suport dels guerrillers Mujahedin que compten amb el suport americà. Els experts europeus veuen en Kabul l'estat satèl·lit que està més d'acord amb Moscou.

Vietnam ha estat el país on Moscou ha demostrat la seua determinació a canviar l'anterior política exterior agressiva. Pressionats per Moscou, els vietnamites han retirat la majoria dels 26.000 soldats estacionats a Cambodja i han reduït enormement les forces de l'antiga base naval nord-americana de la badia de Cam Ranch. Prèviament, la important base aèria soviètica en el sud d'Àsia va reduir el nombre de soldats que hi havia estacionats a un mínim de 15, els indispensables per a una mínima defensa aèria.

Desitjosos de mantenir la substancial ajuda econòmica i militar soviètica, l'ancià govern de Hanoi ha començat unes reformes radicals que s'apropen a la nova línia política de Moscou. S'han reduït les tropes en mig milió, les reformes econòmiques inclouen una devaluació de la moneda, severes reduccions dels subsidis estatals i l'anunci d'una florent economia de

mercat. Washington ha expressat el desig d'ajudar Vietnam com a compensació per combatre els Khmers rojos a Cambodja i Hanoi ha donat obertament la benvinguda al moviment d'obertura de Washington, perquè tem que els 1,6 bilions de pessetes d'ajuda soviètica poden ser restringits dràsticament els pròxims mesos.

L'exemple més eloqüent del temor que sent Corea del Nord a la reducció de l'ajuda soviètica fou la visita secreta del president Kim Il Sung a Pequín l'any passat. Kim Il Sung ha demanat a Xina ajuda per a contrarestar l'obertura diplomàtica de Corea del Sud. Enguany expira l'ajuda soviètica a Pyongyang i no hi ha moltes possibilitats que siga renovada. A pesar del mig milió de tropes nord-coreanes estacionades al llarg de la zona desmilitaritzada en la frontera entre les dues Corees, les relacions entre els dos costats han millorat en els darrers mesos. La decisió que permet creuar la frontera a les famílies dividides és un clar senyal que el Nord vol recuperar l'ajuda soviètica.

Aquesta retirada econòmica soviètica del Tercer Món no significa la preponderància econòmica dels EUA perquè els Estats Units també estan preocupats per

un dèficit econòmic que aparentment està més enllà del control de Washington. Com a resultat directe de la política militarista de Ronald Reagan, els EUA han assegurat la seua presència armada per tot el món, però aquesta força no té el suport d'un potencial econòmic necessari per a assegurar les seues aspiracions polítiques. Darrere de les dues superpotències hi ha les dues anteriors superpotències, Alemanya i Japó, però com l'Alemanya de l'Oest assumeix els desastres econòmics i ecològics de 40 anys de govern comunista, el seu paper en el panorama mundial és momentàniament limitat.

A banda d'aquests recents esdeveniments està Japó, econòmicament poderós, però políticament immadur per assumir l'estatus de superpotència. En aquest buit, la Comunitat Europea, indirectament dirigida per Jacques Delors, sembla ser l'única potència estable econòmicament i política, en absència de cap altre competidor. La pregunta ara és la següent: ¿depèn el futur d'un acord de cinc potències: EUA, l'URSS, Alemanya, Japó i la CEE?

Sean McBride

Trad.: Vicent Hernández Esteve